THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

67 Elizabeth Street Telephone Main 4582

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mai Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd, 1913

110

א נערעכטער באיקאָט

פארהאן מאָמענטען, ווען די באיקאָט בעוועגונג, וואס ענטשטעהט ביי איין גרופּע אדער סביבה, געגען א צווייטער גרופּע, קען רעכטפערטיגט ווערען. אין דארף ארויסרופען סימפאטיע פון איבעראל, דאס איז דאן, ווען דער באיקאָט ענטשטעהט אלס זעלבסטפערטהיידיגונגס־מיטעל.

פערדאמט ווערען דארף בלויז יענע באיקאָט בעוועגונג ווי דער באיקאָט פון די פאַליאקען געגען אידען, וואָס איז אן אנפאלענדער, אין שטעלט זיך מיאוסע שענדליכע צוועקען, ווי דאס ארויסרייסען דאס אידישע ברויט. די יעצטיגע באיקאָט בעוועגונג אבער געגען, דושארדושיא וואס קומט אלס ענטפער איף דעם נידערטרעכטיגען טהאט ווען א פערזאן, וועמען דאס לעבען איז דורכ'ן געזעץ געשאנקען געווארען, איז פון די ארגאניזירטע דושארדושיא ביריגער טראען דעם צו דער תליה געפיהרט געווארען, איז א גערעכטע אין עס איז ווערטה בעגריסט צו ווערען. דער פאל וואָס אין דער גרויסער אמעריקאנער רעפּובליק געפינען זיך דאָך שטאאטען וואו די ביזגער האבען דעם מוטה אויפצוארארפען דושארדושיאס שאנדע, און ענטזאגען זיך צו האבען צו טהאן מיט א שטאאט, וואס בעשיצט לינטשערס.

מיר ווייסען נים איף וויפיעל דיעזע באיקאָט־בעוועגונג וועט דערנעהמערען, אז די דושארדושיער גערעכטיגקייט, זאָל פערקלאגען די לינטשערס פון מאריעטא, און בעשטראפען די שולדיגע אינ'ם טויט פון אונזער מארטירער לעאָ פרענק. ווען אפילו דאס זאָל נים זיין דער פאל, איז די באיקאָט בעוועגונג אויך א ווייסענסווערטהע, ווייל זי פערקערפערט אין זיך דעם פראטעסט געגען אידען־האס, לינטשעריי, און מאָב־געזעצען.

וואס שטארקער די באיקאָט בעוועגונג וועט ווערען, וואס פאר א גרעסערע פארמען זי וועט אָנגעהמען, וואס מעהר פירמאס, פערזאנען און גאנצע שטאאטען עס וועלען זיך ענטזאגען צו האבען צו טהאן מיט דושארדושיא, וועט עס נים נאר זיין א פראטעסט געגען דער מיט פרענקס־בלוט בעפלעקטער דושארדושיא, נאר דיעזער פראטעסט וועט אויך פיהרען צו דעם, אז די סאמוס זאָל זיך ארומזעהן, אויף ווי ווייט, זי איז שוין אזויך מיט די לינטשערייען, און עס אבשטעלען, אָבוואשענדיג דיעזען פלעק פון דער פרייער אמעריקאנער פאהן.

וואָס פרענק נים פערמשפט געווארען צום טויט, וואלט קיינמאָהל נים געקענט פאסירען די פרענק טראגעדיע. און די פראטעסטען געגען דעם שטאאט דושארדושיא, וועלכע בעשיצט דעם מאָב, איז דארום א פראטעסט געגען טויט־שטראף בכלל, און געגען דער ווילדער לינטשעריי בפרט.

ווען דער ווילען איז דא

די בעפרייאונג פון די אידישע סטודענטען אין די ווענגע לייט וואָס ווילען זיך ערזאמענירען, פון די עקזאמענען וואס פאלען אויס דאָס יאָהר אום ראש השנה, גיט נאָך אמאָל א ביישפיעל, אז ווען דער ווילען איז נאָר פארהאן, קענען פיעלע זאכען גאנץ לייכט דורכבעפיהרט ווערען, ווייל די נים־אידישע וועלט פערשטעהט לייכטער אינזערע קרייוודעס, ווי יענער טהייל פון אונזערע אידען, וואס האבען די חזקה אויף צו זיין אונזערע שתדנים.

וואלט נאָר ביי אונז דער ווילען געווען, וואלט מען גאנץ לייכט געקענט אבשאפען פיעלע געזעצען. וואס ריהרען אונז אָן אלס אידען, אדער זיי וואלטען אזוי מאדיפיצירט געווארען אז זיי וואלטען פאר אונז נים מעהר געווען קיין שווערער יאָך.

כל זמן די אידען זעלבסט האבען זייער ווילען דערצו נאָך נים געדריקט, וועט עס די נים־אידישע וועלט זעלבסט נים טהאָן, און אונזערע אידישע ליבעראלען און קאָנסערוואטיוען האבען אנדערע דאגות אויף זייערע קעפּ, זיי אָנצוגעהמען זיך פאר אידישע אינטערעסען.

איידער מיר פערלאנגען בעפרייאונג פון דער קריסטליכער וועלט, מוזען מיר זיך זעלבסט בעפרייען פון אונזערע נים געבעטענע בעלי מזיקות, און שאפען ביי אונז א פאָלקס בעגעהר און פערלאנגען און דאן וואָלט אונז זעה היים אין דעם נייעם לאנד נים געווזען קיין גלות־היים פאר שטיף־קינדער. נאָר א היים וואו מיר וואלטען אמת'ע רוה געפונען.

תעניתים

פון פעטראגראד קומט די ידיעה, אז דער „היילינער סינאָד" האָט פעראָרדענט, אן אלגעמיינעס דרייי־טאָגיגען תענית איבער גאנץ רוסלאנד, און מיט דעם האָפט מען צו דערגרייכען א זיעג איבער'ן שונא.

דיעזע ידיעה וואלט געמעגט ארויסרופען א שמייכעל אויף די ליפּען, ווען די געשיכטע וואָלט נים זיין אזוי טראגיש, טראגיש פאר די פעלקער־שאפטען וואס בעוואוינען רוסלאנד.

מיט עטליכע וואכען פריהער, האבען די רוסישע קריעגס־פירהער זיך פערלאזט, אז זיי וועלען זיעגען אין דער מלחמה. דורך דעם וואָס עס וועט זיך איבערהזרן „נאפּאָלעאָנס סוף" פון 1812, און יעצט שטיצט מען זיך שוין אז מען וועט זיעגען דורך תעניתים און סליחות. אנשטאט מיט גוט ארגאנ־ניזירטע ארמייען און פעהיגע אפיצערען.

„ווען עס איז איינעם בעשערט אן אומגליק, פערלירט ער דעם שכל", לויטעט אן אלטע אידישע שפריכוואָרט. און עס איז גאנץ גוט געפאסט פאר די היינטיגע רוסישע פיהרער.

וואלט עס נים געווזען אזוי טראגיש פאר די רוסישע פעלקערשאפטען, וואלטען מיר זיך געסענט פערגיגען דיעזען קאָמיזם.

ירושלים דליטא

ווילנא — דער צענטער פון עכטע פארצייטיגיג אידישקייט וואס שטעהט שטעהט איצט אין געפאהר פון פערניכטונג.

אז איהר, א ווילנער, וועט זיך אביסעל ארומדרעהען איבער דער וועלט און וועט זיך ענדליך צוריק אומקעהרען אין אייער געבורטס שטאָדט, וועט איהר דאמאָלס ערשט רעכט דערפיהלען, ווי כשר ווילנא האָט פערדיענט דעם שעהנעם נאָמען „ירושלים דליטא".

צוויי בית עולם'ס קוקען אויף ווילנא שטיל און צניעות'דיג מיט זייערע אלטע מצבות, אויף וועלכע עס זיינען אויסגעקריצט אזוי פיעל הארציגע אידישע נעמען, און מען דארף באמת קיין גרויסע פאנטאזיע נישט האָבען, כדי פארצושטעלען זיך, אז די אלע שאָטענס פון די זוילנער גרויסע אידען געהען ביינאכט ארויס פון די קברים און וואנדלען אום שטיל און צניעות'דיג איבער די קרומע, ענגע און שמוציגליכע געסלאך און זעהען מיט פערגנוגען, ווי אלץ איז דאָ לאנגע צעהנדלינגע יאָהרען געבליבען נישט געענדערט, אלץ, אזוי ווי זיי האבען איבערגעלאָזט.

און נישט נאָר אויסערליך, אויף אינערליך האָט זיך ווילנא אזוי ווי נישט איבערגעביטען. פון די זוידעס צו דיא איינעקלאך, איבער די קעפּ פון דיא טאטעס, ציהט זיך דער גאָלדענער פאָדעם, פון דער צניעות'דיגער טראדיציע, און אלץ איהם אין ווילנא זאָל ניט פאַרקומען, קומט עס פאר שטיל און געלאסען. און — נאָט — וויפיעל שטרעבונגען און שטרעבונגען עס האָט נישט איבערגעלעבט דער געזעלשאפטליכער נייסט אין רוסלאנד, און איבערהויפּט טאקע די אידישע יוגענד, אבער ווילנא האָט עס קוים אנגעריהרט, קוים די שפּיצען אביסעל, און אז דער גרויסער שטראָם פון די אלע מיני פאניג'סטווא מיט נאָט־זוכעניש וכדומה איז אראָבגעפאלען, איז דאס לעבען פון דער ווילנער יוגענד צוריק אריין אין דעם פריהערדיגען אויסגעטראטענעם וועג, פונקט ווי עס געהט צוריק אריין אין די ברענען די ווילע, נאָכדעם ווי דאס פריהלינגס וואסער וויסט אראָב, און ווידער איז עס שא שטיל, אָהן טומעל, אָהן רעש אידישלאך בעל־הבתיש.

יאָ, אידישלאך, בעל הבתיש, און פאט־ריאָרכאליש דערצו, מיט מען צוגעבען. דער שטח צווישען גביר און ארעמאן איז אין ווילנא אזוי קליין, ווי, למשל, דער שטח פון איין טראָטואר אויף יאטקאָווער גאס ביז'ן צוויטען. פאראן, נאטירליך, גרויסע גבירים אין ווילנא, אפשר ניט קלענער, ווי אין אנדערע שטעדט, אבער וועמעס עסק איז עס? דעם גביר טרעפט איהר אין גאס אין דעם זעלבען פערמעהלטען היטעל און שטארק אָבגעניצעוועטען קאָפּאָטע, ווי דעם ארמעסטען קרעמער. דער ווילנער גביר פראוועט נישט קיין פּיסטע גדלות, ער רעדט אפילו קיין רוסיש נישט, און אדרבה — איהר מעגט איהם אָבשטעלען אין מיטען גאס: „זייט מוחל, איך האָב צו אייך א שטיקעל אינפערעס"; ער וועט זיך פּאָוואלינקע אָפּשטעלען און וועט אייך אויסהערען. איהר מעגט אין איהם ארייננרייען, וויפיעל עס וועט נאָר אריין, קיין פאָראיבעל אלע זיינע קינדער ביי בען, און אז איהר דארפט, אז ער זאָל ערגעץ נעהן פאר אייך בעטען, עפּעס פּועל'ן איז אדרבה אָט שוין די מינען, און טאָמער קומט איהר צו איהם אהיים, וועט ער זיך מיט אייך נישט אָבשטעלען אין פאָדער צימער און נישט אויסהערען אויף איין פום, ווי עס פיהרט זיך אין דער גרויסער וועלט, נאָר ער וועט אייך ארייננפיהרען בחדרי חדרים און וועט אייך מכבד זיין מיט טהעע, מיט פאפּיראסען, וועט אייך אָנרופען אלע זיינע קינדער ביי נעמען און וועט צופרידען זיין, אויב איהר וועט זיי אביסעל פערהערען פון די שווארצע פינטלאך, און ערשט דאן, אויב איהר האָט דוקא קיין צייט נים און איהר אויילט זיך אועקצוגעהן, קענט איהר צו טרעפען צו אייער „אינטערעס" וועלכען ער וועט אויסהערען מיט גרויס אויפמערקזאמקייט און הארציגקייט און וועט נאָכדעם, טהאָן פון אייערטווענען וואס איהר דארפט, און אז איהר וועט אָבדאנקען און אייליען זיך אוועקצוגעהן.

— איך דאנק אייך, זייט געזונט.

וועט ער אייך נאָך אָבהאלטען.

— וואס איילט איהר זיך טרינקס נאָך א גלעזעל טהעע.

און, מיט וואָס ווילנא קען זיך באמת בערהמען, איז עס מיט איהרע צדקה־אנשטאלטען. שווער צו גלויבען, עס זאָל ערגעץ זיין נאָך אזא שטאָדט א בעל־צדקה, ווי ווילנא. נישט וויכטיג, וויפיעל זי גיט (ניט זי היינט ווענג, וועט מען קענען נעהמען א צווייטען מאָהל רעד), עס איז אָבער באראקטעריסטיש, ווי אזו זי גיט, און דאָ מוז מען ווידער בעצייכענען: אידישלאך בעל־הבתיש און פאטריאָרכאליש, נעהמען איז אין ווילנא, איינענטליך, קיין חרפּה נישט, ווי עס טרעפט זיך אין אנדערע שטעדט, ארומ־קייט אין פונקט אזא גאָס־זאך, ווי דיא רייבקייט ירום־הורה, רייבקייט און ארעמ־קייט רערען אין ווילנא אויף איין שפּראך און דאוונען אין איין בית המדרש — נאָר ליעבליכע שוועסטער. און טאָמער ביזט א געפאלענער בעל הבית און טאָמער פאסט דיר נישט צו נעהמען מיט אלע נעהמערס אינאיינעם, האָט מען דאָס אויך פערזאָרגט. אין דער חברה „מתן בסתר" גיט מען אין דער שטיל, אז קיין האָהן גיט נישט א קרעה, אבי נעהם אן, אום גאָטעס ווילען לייד קיין הונגער נים.

אָבער ווילנא האָט א צו בריטע האנד, זי זאָל זיך קענען בענוגענען מיט חברות אליין, און „אויפקלייבען" איז דאָ איינע פון די געוועהנליכסטע זאכען. נעהמען צוויי שעהנע אידען די טראדיציאָנעלע רויטע פאטשייליקע אין דער האנד און נעהען זיך דורך אין עטליכע הייזער, און עס ווערט שוין אלעס רעכט.... איינער עטזאגט נישט, אויסגעמישט זיינען אידען אינאיינער מיט'ן אנדערען. היינט קלייבסטו פאר מיר. מאָרגען פאר דיר — דאָס רעדעלע דרעהט זיך אפילו אין ווילנא...

גענאנגען זיינען צוויי הינע אידען אויפקלייבען פאר א געפאלענעם בעל־הבתיש און זיינען ארויס צו אזא איינעם, וואס ניט יעדען מאָהל א שעהנע נדבה. דאָס מאָהל האָט זיך אָבער דער נדבן פלוצלונג איינגעשפּארט:

— ער וויל מען זאָל ניט אויהן זאָגען, פאר וועמען מען געהט עס אויפקלייבען.

— ניין — האָט מען איהם געענטפערט, דאָס קענען מיר נישט אויסזאָגען.

— צעהן רובעל גיב איך, אָבער איך מוז וויסען, פאר וועמען איך גיב דאָס געלד.

זיינען די אויפקלייבער אָהן די 10 רובעל אוועק. אָבער קיין נאָמען האָבען זיי נישט אָנגערופען. זיי האָבען זיך נאָר געוואונדערט, וואס איז עס פלוצלונג מיט דעם דאזיגען „גביר" געווארען.

יאָ, זיי האָבען באמת קיין טעות ניט געהאט. עפּעס איז טאקע געווארען. וואָרום ווי זיי האָבען זיך נאָר פון די טרעפּ אראָבגעלאָזט, האָט זיי דער „גביר" פלוצלונג צוריק ארוף געטהאָן:

— דאָס האָב איך נאָר געוואָלט אויספּרובירען — האָט ער זיך פערענטפערט — ווי שטארק איהר קאָנט האַלטען א פרעמדען סוד. איצט זעה איך טאָקע, אז מען קאָן זיך אין אייך ווירקליך פערטרויען. דאָלט איהר טאקע וויסע זיין, אז מאָרגען דארפט איהר געהן אויפקלייבען פאר מיר. וואָרום — האָט ער זיך אָבגעזיפצט — דאָס רעדעלע האָט זיך א רדעה געטהאָן.

פּאָוואָלינקע, נישט געאיילט, אזוי ווי ער גאנג פון דעם ווילנער קאָנקע, לעבט זיך ווילנא אויפ'ן אלטען שטייגער, און איינער וויל דעם אנדערע א טובה טהאָן, א מצוה פערליענען, יענער מעג זיין געווגד אויף אלע אברים.

ווילנא — איז אם בעסטען צוגעפּאסט פאר זאמלונגען פון אלטערטהימליכקייטען, בעזונדערס פון אידישע, אליין אן אלטע שטאָדט, וואס טראגט נאָך דעם שטעהמעל פון פערשיעדענע קולטורען, פון פיעל אלטע יאָהרען, א לעבעדיגע זאמלונג פון פיעל פעלקער, א גרויסער אלטער קולטורעלער צענטער פון אידענטהום. — וואו האָט איהר נאָך א מעהר פּאסענדען אָרט פאר א זאמלונג פון אידישער פערגאנגענהייט? איך שטעל מיר פאָר דעם אידישען מוזעאום אין אן אנדער שטאָדט, אין א איירא־פעאישער, יונגער, טאקע ווי פעטערבורג צווישען די גוואלדיגע רייכע אוצרות, פרעמדע, וואס האָבען קיין שום שייכות נישט צו אידען, ליגט אויף א קליינער אידישער אוצר. מעג זיין דער אוצר, טראץ זיין ארימקייט, אונז ווי טהייער, איינען, אָבער דאָך קען ער ניט האָבען אויף אונז יענע קולטורעלע ווירקונג, קאָן ניט ארויסרופען ביי אונז יענע פּסיכישע צוזאמענבינדונג מיט דער צייט, וואס דער אוצר שטעלט פאר, ווי דער זעלבער אוצר אין אזא שטאָדט, ווי ווילנא.

אין ווילנא, ווי נור איהר קומט אריין פון באהן, פאָהרט אריין אין מיטען שטאָדט, אויף דער זאוואלנע, אויף דער ברייטער גאס, אויף רודניצקא, אויף דער „אידישער" גאס, צום שול הויף, בעהערשט אייך גלייך א מאָדנע געפיהל, גלייך ווי איהר וואלט אריינקומען אין א לעבעדיגער אויסשטעלונג פון א שטיק אידישער פערגאנגענהייט. געהט איהר אויף אויף דעם שלאָס־באַרג, קוקט איהר ארום אויף ירושלים דליטא, אויף איהרע פערדרעהטע קרומע גאסען און געסלאך, אויף איהרע ציגעל דעכער, אויף איהרע אלט פרענקישע מויערען, אויף די בערג ארום, — און אייך ווערט עפּעס ווי מיט אמאָל קלאָהר. פאר וואס האָט מען ווילנא א נאָמען געגעבען „ירושלים דליטא". ערשט דעמאָלס קוקט איהר זיך ארום און איבערצייגט זיך, אז ווילנא איז טאקע א מין גלות־קאָפּיע פון דעם אמת'דיגען עכטען ירושלים. און איהר הערט דאָ אומעטום אלטע קלאנגען, אלטע קולות, אלטע לעגענדען. צו אייך רעדט יעדעס ווינקעל, רעדט מיט א שפּראך פון הונדערטער יאָהרען. און זאָגט אויך אזוי פיעל אלטע אידישע ווערטער, אז איהר ווערט מיט א שפּראך פון קאטערדראלען פלאץ, פון דער אלטטהערדראלער קירכע מיט די ביבלישע פיגורען, וואס, לויט א לעגענדע האָט זיי געמאַכט א אידישער קינסטלער, און וואס איז געגעבען אראָבגעפאלען אין דער מיטלעלטער אין אויבערשטע אויסשטעלונגען פון דער אידישער אויסגעשטעלטער אויסגעבויטער אלטער שול, אין דער בעלעכע אלטער אידישער בית עולם, פון דעם גר צדק'ס בוים, פון'ם ווילנער גאון'ס קבר; אז איהר קומט ארויס פון דעם שוהל הויף, דער מערקווירדיגסטער פון אלע איבעריגע שהל הויפען אין ליטא; אז איהר קומט ארויס פון ווילנער גהעטא, די כאראקטעריסטישע און כמעט די איינציגע אידישע גהעטא אין רוסלאנד, — אז איהר געהט אריין אין דער געבוידע פון דער צדקה־גדולה, געהט אריין אין די דריי צימערען, וואס זיינען אבגעטיילט פאר דעם אידישען מוזעאום, מאַכט עס דעם איינדרוק גלייך ווי איהר זענט עס אריינגעקומען נאָר אין דער לעצטער אבטהיילונג פון דעם גרויסען מוזעאום פון ליטווישען אידענטהום, וואס רופט זיך „ווילנא".

און פון דעם ערשטען בליק ראשט אייך איבער די איינגענארטיגקייט פון ווילנער לעבען, וואס האָט אוועקגעלעגט איהר שטעמפּעל אויף די ווילנער אידען. דער גרעסטער ווייכטיגסטער טהייל פון ווילנער מוזעאום געהערט צו א ווילנער איינוגאָה נער א רוס, בראָדאָווסקי, א גרויסער זאמלער וואס האָט דער ערשטער זיך אָבגערופען אויף דער אידעע פון גרינדען א אידישען מוזעאום אין ווילנא און האָט אָבגעגעבען אין דעפּאָזיט זיין גרויסע אידישע זאמלונג, וואס געהערט אם מעהרסטען פון לייכטער, לאָמפּען, הענגלייכטער און אנדערע מעשענע אויסארבייטונגען. און קענען איבער בראָדאָווסקיס קאָלעקציע הענגען אן אינטערעסאנטעס בילד פון ווילנער גאון, וואס דער בעלאָרוס לוקעקעוויטש האָט געגעבען דעם מוזעאום אין דעפּאָזיט. אויגע פון די אינטערעסאנטעסטע אידישע כלים איז א זילבערנער חנוכה לעמפּעל, וואָס איז לויט דער מיינונג פון מביני, צוגיבינעשעלט געווארען נישט אין איין צייט און נאָר א קליינער טהייל פון איהר, די זיילען מיט דעם „כפתור ופרח" דארפען געערבענט ווערען פאר דעם עלטעסטען טהייל פון דעם לאָמפּ.

אינטערעסאנט איז די הילצערנע צדקה פושקע פון ראקאָווער שוהל פון תקכ"ד (1763), וואס איז געווען צוגעשלאָגען ביי דער טיהר, א מעשענע טאַשען טינטעריל, וואס האָט געדיענט צום שרטיבען גס'ן; אן אלטע פּסולע ספר תורה, ווייזט אויס, געהערט צו א ישובניק מיט איינפאכע שעטקענס, וואס האָבען געדיענט אלס עץ־החיים'ס; איינינע מטבעות און קמיעות, צווישען זיי 2 זילבערנע קמיעות גרויסע מיט העברעאישע אויפשריפטען, וואָס די מזרח־אידישע פרויען פלעגען טראגען אויף די הענט (פון בראָדאָווסקי'ס קאָלעקציע). עטליכע דעגישע מטבעות מיט דער אידישער אויבשריפט פון שם "הויה"; צוויי מטבעות וואס ווערען צוגעשריבען צו דער צייט פון בר־כוכבא'; איינינע נאָלעמאכטע שקלים א. ז. וו. א בעזונדערען אָרט פערנעהמט דאָס „אנטאָקאָלסקי צימער". וואס איז געווידמעט דעם גאון'ישען אידישען סקולפּטאָר, דעם ווילנער אנטאָקאָלסקי. אינטערעסאנט זיינען אויך דיא פאָטאָגראפיעס, וואס זיינען געמאכט געווארען פון ווילנא גופא ווי אויך פון ראָקאָוו און אנדערע אידישע שטעדט. עס גיט פינט זיך דאָ אויך א היבש ביסעל אלטע אידישע ספרים, כתבי־יד, ווי אויך דער גאנצער ארכיוו וואס איז פערבליבען פון יהודה שמיינבערג'ן; עטליכע אקטען פון לישע מיט די זיעגלען.

ווען דער אידישער פילאָזאָף הערמאן כהן, האָט בעזוכט ווילנא האָט ער דאָרט געליענען זיין לעקציע צום גונסטען פון מוזעאום (די לעקציע האָט געגעבען איינקינסטפּעטער העבער 600 רובעל). דער מוזעאום, בעזונדערס די אלטע ספרים און די פּאָטאָגראפיעס פון דער קאָוונער שוהל, האָבען געמאכט א גוטען איינדרוק. אויף דעם פילאָזאָף. ער איז געווען זעהר צופריעדען וואָס סוף כל סוף האָבען אויף די אידען פון רוסלאנד אָנגעהויבען צוא שאצען אונזערע אלטע אוצרות. די פרוי פון הערמאן כהן האָט דעגסטמאָל צוגעזאָגט צו ווירקען אין אויסלאנד אויף דיא בערהמטע אידישע מאהלערס, זיי זאָלען צושיקען אהער זייערע ווערק.

די ווילנער גרופּע ליעבהאָבער פון אידישע אלטערטהימליכקייטען האָט א קורצע צייט פאר דער מלחמה אָנגענומען א בעשלוס צו פערשפּרייטען איהר טהעטיגקייט נישט נאָר אויפ'ן עבר, נאָר אויף דעם איצטיגען אידענטהום, וואס האלט נאָך אויף זיינע כאראקטעריסטישע בערנע קמיעות גרויסע מיט העברעאישע אויפשריפטען.